

زیبائی‌شناسی، هنر و معماری جهان

تألیف: جمال انصاری

استاد باستان‌شناسی، تاریخ هنر و جهانگردی

در دانشگاه‌های آزاد اسلامی (علوم و تحقیقات و تهران غرب)

دانشگاه جامع علمی کاربردی (مراکز مختلف)

سرشناسه : انصاری، جمال، ۱۳۲۷-
عنوان و نام پدیدآور : زیبایی‌شناسی، هنر و معماری جهان/ تالیف جمال
انصاری؛ ویراستار حسام‌الدین انصاری.
مشخصات نشر : تهران: هم‌پا
مشخصات ظاهری : ۲۷۲ ص.
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۲۱۰-۹۴-۱
وضعیت فهرست نویسی : فیبا
یادداشت : کتابنامه.
موضوع : زیبایی‌شناسی
موضوع : معماری -- زیبایی‌شناسی
رده بندی کنگره : N ۶۹/۶/۵۲۱۰۸ ۱۳۹۴
رده بندی دیویی : ۷۰۱/۱۷
شماره کتابشناسی ملی : ۳۹۴۴۸۲۰

زیبایی‌شناسی، هنر و معماری جهان

مؤلف: جمال انصاری
ویراستار: حسام‌الدین انصاری
ناشر: هم‌پا
لیتوگرافی: نادر / چاپ و صحافی: شریف
شمارگان : ۱۰۰۰ نسخه
نوبت چاپ اول : زمستان ۱۳۹۵
قیمت : ۲۰۰۰۰۰ ریال
شابک : ۹۷۸-۶۰۰-۵۲۱۰-۹۴-۱

نشانی: خ انقلاب، خ ۱۲ فروردین، پایین‌تر از روان مهر، کوچه بهشت آیین، پلاک ۸، واحد ۳

تلفن : ۶۶۴۸۱۶۴۱ - ۶۶۹۵۰۸۷۱ همراه: ۰۹۱۲۴۲۲۰۷۹۵

فهرست مطالب

۱- پیشگفتار مؤلف	۷
تعاریف و مفاهیم زیبایی‌شناسی	۱۳
معرفی کشورهای عهد باستان	۳۷
هنر و زیبایی‌شناسی در مصر باستان	۳۹
هنر و زیبایی‌شناسی در یونان باستان	۸۱
هنر و زیبایی‌شناسی در روم باستان	۱۱۴
هنر و زیبایی‌شناسی در هند باستان	۱۴۵
هنر و زیبایی‌شناسی در چین باستان	۱۶۹
هنر و زیبایی‌شناسی در ژاپن باستان و جدید	۲۱۱

پیشگفتار مؤلف

جستجوی رد پای هنر و زیبایی در روی سنگفرش تاریخ

بررسی هنر و پدیده‌های هنری در بستر تاریخ پیوسته برای هر اهل ذوقی می‌تواند او را کمک کند تا نسبت به سیر تحولات هنر و زیبایی‌هایی که هنرمندان در آثارشان پدیدار ساخته‌اند آگاهی یافته و با تطابق مکاتب هنری و تغییرات و تحولاتی که در هر عصری به این مکاتب روی داده است، نوع تحولات و ارتقاء سبک‌ها را نیز جویا شود.

مسلماً با بررسی هنرها پی خواهیم برد که اساس هر تمدنی بر دو پایه فرهنگ و هنر استواری یافته است و تمدن هر جامعه‌ای هم مدیون ارتباط با تمدن آن جامعه با هنر و فرهنگ و تأثیراتی است که بر جامعه می‌گذارد. زیرا هنر همواره بر جامعه تأثیرگذار بوده و جامعه تأثیرپذیر نیز علی‌رغم گوناگونی افراد جامعه می‌تواند بر هنر نیز اثر متقابل داشته باشد.

هگل در فلسفه، هنر را روح دوران یا روح زمانه خوانده است و می‌گوید رابطه مردم و هنرمندان همواره در جریان‌های تاریخی، سیاسی و اجتماعی رونق داشته و در بستر تاریخ بارها و بارها به شهادت متون تاریخی و بقایای آثار هنری ما شاهد تغییرات در فرم‌های اجتماعی - هنری نیز بوده‌ایم، چه بسا در دوران قرون وسطی، دوران رنسانس و نوآوری و حتی تا دوران معاصر با جریان‌هایی که به نام ساختارگرایی و غیره بویژه از قرن ۱۹ میلادی به

بعد رخ داده است و در حوزه هنری و ادبی مواجه بوده‌ایم و از طریق سبک‌های مختلف هنری و کتاب‌های شعر و ادبیات با بنیادهایی از ارتباط هنر و مردم آشنا شده و متوجه می‌شویم که هنر در خدمت مذهب بوده و مردم با استفاده از آلمان‌های (نشانه‌های) هنری علاوه بر پیوند با هنر، مذاهب و آیین‌های مذهبی را با هنر آمیخته‌اند. هیچ اثری خلق نشده است مگر آنکه با ستایش و خدمت به خداوندان سرزمین‌ها همراه بوده باشد.

به طور مثال در هنرهای جوامع بدوی، که در صفحات آینده به توضیح درباره آن نیز خواهیم پرداخت، بهترین بت‌ها در قالب نقاشی، پیکره‌سازی و حتی در معماری آن‌ها پدیدار شده است و در آثار هنری بعد از ظهور اسلام هم بویژه در آثار معماری خلاقیت هنرمندان را به صورت زیباترین ساجد که انسان مسلمان برای ستایش خداوند خویش و عبادت او ساخته است، می‌یابیم.

در هنر اروپا و هنرمغرب زنی از قرون ۱۴ و ۱۵ میلادی هنر در خدمت مذهب را در کلیساها و یا تندیس‌ها و مجسمه‌ها که از حضرت مریم و عیسی مسیح (ع) پدید آورده‌اند ملاحظه می‌کنیم و یا در آمریکای جنوبی، شمالی و مرکزی و در اقیانوسیه و کشورهای خاور دور و خاور نزدیک و آسیایی هم تبلور هنر را در آثار مختلف در قالب مذهبی می‌یابیم. این همه بیان‌گر آن است که مردم هر عهد با هنر تعلق گشته و ابتدا هنری مذهبی را به وجود آورده و انواع هنرها را در این مسیر پدیدار ساخته‌اند و شاید با چند تعریف از هنر بتوانیم ردپای هنر را در مسیر تاریخ بیابیم.

♦ هنر پدیده‌ای است ذوقی که محیط زیست، سوابق نژادی، موقعیت جغرافیایی، طبیعت، فرهنگ و هنر و ارتباطات جمعی بخشی از آن می‌باشند.

♦ هنر بیان یک فکر و اندیشه است که با واقعیت‌گرایی نزدیک بوده و کم‌تر به شعارگرایی می‌پردازد.

♦ هنر پدید آورده مفاهیم در قالب و اشکال حیوانی، انسانی و گیاهی و طبیعی است.

♦ هنر رمز زیبایی شناسی است و تفارق یا تمایز آن را با پلیدی‌ها و زشتی‌ها نشان می‌دهد.

هرچند که نمایش زشتی‌ها و پلیدی‌ها هم خود، گاری هنرمندانه و زیباپسندانه است. زیبایی‌شناسی هم برای خود تعاریفی دارد که در این مقدمه چند تعریف مختصر از آن را خواهم گفت و سپس به ارتباط این دو با هم در بخش دیگر به طور کامل‌تر اشاره می‌نمایم. ✓ زیبایی یا Beauty دارای مفاهیم بی‌شماری است، و در مفهوم عام به آنچه که موجبات جذب و کششی را ایجاد نماید، زیبایی می‌گویند.

✓ زیبایی در ذات هر چیزی که مورد توجه و نگاه انسان واقع و باعث گیرایش او شود گفته می‌شود.

✓ زیبایی دارای بُعدی معنوی و تأثیرگذار بوده و از حکمت‌های بالغه الهی سرچشمه می‌گیرد.

✓ خداوند زیباست و زیبایی‌ها را دوست می‌دارد (الله جمیل و یحبُّ الجمال)

✓ و بالاخره، زیبایی تناقضی است بین خیر و شر، نیک و بد، زشت و زیبا، و می‌تواند در هر چیزی و یا کسی و یا موضوعی وجود داشته باشد و با دید زیباگرایانه به آن توجه شود.

با این توضیحات که از هنر و زیبایی در بستر تاریخ بررسی کردیم، مشخص می‌شود که در این مقوله نظرم‌ان بر این است که:

۱- پیدایش هنر در جهان را توأم با ارتباط با زیبایی‌شناسی و مردم و طبیعت و بویژه ارتباط آن با مذاهب و خداوند (جنبه الهی هنر) دنبال خواهیم کرد.

۲- سیر تحولات هنر و زیبایی‌شناسی را از اولین نشانه‌ها (نقاشی‌های صخره‌ای) درون غارها و پناهگاه‌های انسان‌های اولیه و در مجموع از هنرهای بدوی و توارثی پیگیری خواهیم نمود.

زیرا که ابتدایی‌ترین هنر، نقاشی است و پس از آن مجسمه‌سازی جای آن را می‌گیرد و رفته‌رفته در قرون ۱۹ و ۲۰ میلادی هنرهای دیگر از جمله مبللمان شهری، چیدمان‌های هنری، تزئینات در انواع مختلف هنری و در نهایت هنر گرافیک جایگزین این هنرهای

متقدم می‌شود. بی‌شک در بستر تاریخ هنر، همواره مکان و زمان در جریان‌های هنری مؤثر بوده‌اند. چندان‌که تا قبل از جنگ جهانی، فرانسه مرکز هنر جهان محسوب می‌شد، اما پس از جنگ جهانی اول و دوم مرکز هنر به کشورهای آمریکایی منتقل می‌شود و این نقل و انتقال تنها با ایجاد سبک‌های مختلف رخ می‌دهد و آمریکا در این مورد سرمایه‌گذاری زیادی را انجام می‌دهد.

۳- نظرات و اندیشه‌های عالمان هنر در باب زیبایی‌شناسی و هنر و رویکرد آنان به هنر از طرق فلسفه، روانشناسی، شعر و ادبیات، و علوم دیگر و اشاره به مبانی اولیه هنرها و توجه به نبوده‌های اساس آن از جمله موادی است که در بخش‌های سوم و چهارم کتاب با یادآوری نام و آثار این هنرشناسان، روانشناسان و فلاسفه و نظریات آنان در باب هنر و زیبایی‌شناسی، با شرح بیان خواهیم پرداخت. از جمله این مشاهیر هگل، فریدریش شیلر، هردر، جان باتیستا یکر و رنست گروسه خواهند بود.

۴- از درون نظرات و اندیشه‌های این بزرگان هنر دو بحث مهم مورد نظر قرار می‌گیرد، که عبارتند از: اهمیت هنر بدوی و ارتباط آن با زیبایی‌شناسی و دیگری هنر توارثی است که با نگاه به گذشته و مراحل که در پدیده‌های هنری طی کرده تا به تکامل رسیده است.

۵- پس از ملاحظه این دو بخش معرفی مهم‌ترین مکاتب هنر جهان و سبک‌هایی که تقریباً از پس قرون مختلف در هنرهای جهانی ظاهر شده‌اند، از مباحثی است که ما را با دنیای هنر و هنرمندان آشنا می‌کند. اکسپرسیونیسم، امپرسیونیسم، رئالیسم، سورئالیسم، کوبیسم و رومانتیسم از جمله این سبک‌ها خواهد بود.

۶- بررسی هنر و زیبایی‌شناسی در دوران مختلف تقریباً از هزاره ششم ق.م. تا هزاره سوم میلادی و تقسیم‌بندی تاریخی این ادوار هنری، زمان و مکان، هنرمندان و آثار هنری برجای مانده و بویژه معرفی کشورها و هنرهایی که داشته‌اند و تا امروز تداوم یافته‌اند بخش دیگری از مباحث این کتاب خواهند بود.

♦ هنر و زیبایی‌شناسی در دوران ماقبل تاریخ در کشورهای مصر باستان، بین‌النهرین و ایران باستان.

♦ هنر و زیبایی‌شناسی در دوران مسیحیت و بیزانس در یونان باستان، روم باستان و...

♦ هنر و زیبایی‌شناسی در قرون وسطی و سده‌های میانه در کشورهای اروپایی، انگلیس، اسپانیا، فرانسه و آلمان.

♦ هنر و زیبایی‌شناسی در کشورهای غیراروپایی، در شرق و خاور دور نظیر هند باستان، چین، ژاپن و استرالیا.

♦ هنر و زیبایی‌شناسی در دوران ظهور دین اسلام و تأثیرات آن در هنرهای دیگر.

در پایان این مقدمه اشاره می‌نماید که جامعه بشری دارای یک بنیاد اساسی یا زیربنا و نیز ظواهر آن است که از بدو تشکیل اجتماعات اولیه و گروه‌گرایی‌های مختلف شکل پذیرفته و اساس آن قومیت‌های مختلف است و ظواهر آن هم دست‌یافته‌های فرهنگی و هنری است که افراد این جامعه پدید آورده‌اند و ما از آن‌ها به نام هنر یاد می‌کنیم در واقع آنچه که امروزه در قالب تاریخ اجتماعی و فرهنگی مطرح و در جریان ایجاد فرهنگ جوامع مؤثر بوده است، انسان و تکاپوی او برای زندگی است. ایجاد ارتباط با محیط پیرامون و خویش او را به خلق فرهنگ‌های متفاوت و هنرهای گوناگون سوق می‌دهد و هنر پیوسته در جایگاه هنر قرار می‌گیرد.

از این منظر مسایل اجتماعی و فرهنگی سبب می‌شود که نگاه هنرمندان را به جریان‌های مختلف هنری سوق دهد. بنابراین شاید بتوان گفت که یکی از پایه‌های اساسی فرهنگ انسانی در ادوار مختلف، هنر و هنرورزی آنان است.

بشر همواره در طول تاریخ در صدد ابراز یافته‌های درون خویش بوده و برای تفسیر این ذهنیات خود یکی از مهم‌ترین روش‌ها را که همانا رویکرد به هنر است انتخاب و با بکارگیری هنرها به خلق آثار هنری پرداخته و در شکل‌های مختلف آن‌ها را به جهان و جهانیان هدیه نموده است که در این کتاب به توضیح و تفسیر آنها خواهیم پرداخت.

در یک جمله کوتاه شاید بتوان گفت که: هنرها محصولات و دستاوردهای شگفتی‌های

لحظه‌ای یک هنرمند در برخورد با جهان پیرامونی (محیط زیست)، احساسات درونی، ذوق و اندیشه‌های واقع‌گرایانه، و فطرت و بینش انسان‌های خلاق و مبتکر و مبدع حسنات و برکات الهی است.

جمال انصاری - شهریور ماه ۱۳۹۳

www.ketab.ir